

Körfez İşbirliği Konseyi Ülkelerinde Hegemonya, Güç ve Kriz Dinamikleri: Siyasal Kompleks Yaklaşımı

Dynamics of Hegemony, Power, and Crisis in the Gulf Cooperation Council States: A Political Complex Approach

Betül Doğan Akkaş

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara
Üniversitesi, Siyasal Bilgiler
Fakültesi, Uluslararası İlişkiler,
bdakkas@ankara.edu.tr

Öz: Bu çalışma, Körfez Siyasal Kompleksi kavramı çerçevesinde hegemonya, güç ve kriz ilişkilerini Post-yapısalcı Söylem Kuramı perspektifiyle ele alarak teorik bir çerçeve sunmaktadır. Çalışma bu teorik tartışma için, Körfez ülkelerinin iç politika, bölge ve alt-bölge dinamiklerini kapsayan yeni bir kavramsal çerçeve sunmaktadır: Körfez Siyasal Kompleksi. Bu kavram, beş temel iddia ile tanımlanmaktadır. Çalışma hegemonya, güç ve kriz kavramları hem maddi hem de söylemsel unsurların etkileşimiyle analiz etmiş ve bu analiz, Körfez diplomasi tarihinden örneklerle desteklenmiştir. Çalışma, Suudi Arabistan'ın hegemonik söylemini üç tarihsel dönemde incelemiş ve özellikle Arap Baharı'nı, bu yerleşik söylemi sarsan organik bir kriz olarak değerlendirmiştir. Bu kriz, karşı-hegemonik pratiklerin ve çoklu hegemonik oluşumların önünü açmış, küçük Körfez devletlerinin bölgesel siyasette daha etkili aktörler hâline gelmesine zemin hazırlamıştır. Bu yaklaşım, KİK içi ve Ortadoğu geneli işbirliği ve rekabet ilişkilerini anlamak adına alternatif bir teorik zemin sunmayı ve Türkçe literatüre özgün bir kuramsal katkı yapmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Körfez İşbirliği Konseyi, Post-Yapısalcılık, Katar, Suudi Arabistan, Hegemonya.

Abstract: This study offers a theoretical framework for examining hegemony, power, and crisis within the Gulf Political Complex through a Post-structuralist Discourse Theory perspective. It introduces the concept of the Gulf Political Complex, encompassing domestic, regional, and sub-regional dynamics of Gulf states, defined through five core claims. The interaction of material and discursive elements in shaping hegemony and crisis is explored, supported by examples from Gulf diplomatic history. Focusing on Saudi Arabia's hegemonic discourse across three historical periods, the study interprets the Arab Spring as an organic crisis that enabled counter-hegemonic practices and the rise of smaller Gulf states as influential actors.

Keywords: GCC, Post-Structuralism, Qatar, Saudi Arabia, Hegemony.

Geliş Tarihi/Received: 18.09.2025
Kabul Tarihi/Accepted: 27.10.2025
Yayınlanma Tarihi/Available Online:
18.11.2025

Giriş

Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ülkelerinin Orta Doğu ve dünya siyasetindeki rolü artan ekonomik ve jeopolitik etkileriyle ön planda olan bir dış politika meselesidir.¹ Suudi Arabistan, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Kuveyt, Umman ve Bahreyn'in katılımıyla oluşan KİK, kurulduğu 1981 yılından günümüze pek çok

Atf için (APA 7): Akkaş Doğan, B. (2025). Körfez İşbirliği Konseyi Ülkelerinde Hegemonya, Güç ve Kriz Dinamikleri: Siyasal Kompleks Yaklaşımı, *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 12(2), 00-00. <https://doi.org/10.26513/tocd.1786220>

kritik siyasi süreçte gerek konsey içi politikalarıyla gerek bölgesel gerek küresel etkileriyle araştırmaya değer bir alt-bölge kurumu olmuştur. Orta Doğu siyasal sisteminin bütünü düşünüldüğünde, Körfez bölgesi KİK ülkelerine ek olarak Irak ve Yemen'i de kapsayan geniş bir alt-bölgedir. KİK, bu alt bölge içinde yalnızca rantiyer monarşilerin dahil edildiği istişare ve esnek işbirliği kurumu olarak yer almaktadır.

Bu araştırma, KİK ülkelerinin bölgesel ve körfez-içi politikalarında hegemonya, güç ve kriz kavramlarının etkisini post-yapısalcı bir yorumla teorik olarak analiz etmeyi hedeflemektedir. Çalışma bu teorik tartışma için, Körfez ülkelerinin iç politika, bölge ve alt-bölge dinamiklerini kapsayan yeni bir kavramsal çerçeve sunmaktadır: (*Gulf Political Complex – GPC*). Bu kavram, Arap Körfez devletlerinin özgün, siyasi, toplumsal ve ekonomik özelliklerini bulgusal (*heuristic*) bir bakış açısıyla ele almak üzere oluşturulmuştur.

Bu çalışmada Körfez Siyasal Kompleksi yaklaşımı üç farklı başlıkla ele alınacaktır. Birincisi, Siyasal Kompleks kavramı bölge içi iktidar mücadelesinde, hegemonik ve karşı-hegemonik söylemlerin ortaya çıkışına odaklanır. O nedenle bu yaklaşımın temelini oluşturan Post-Yapısalcı Söylem Kuramı'nın (Post-Structural Discourse Theory, bundan sonra Söylem Kuramı) tartışmaya ilişkin teorik alt yapısı detaylıca anlatılacaktır. Bu da çalışmanın akademik yazıma ilk katkısıdır çünkü Söylem Kuramı Türkçe literatürde henüz geniş kapsamlı tartışılmamıştır. İkinci olarak, Körfez Siyasal Kompleksi beş temel dinamikle tanımlanacaktır ki bu kısım Körfez devletlerinin diplomatik tarihlerinden örnekler ile detaylandırılmıştır. Son olarak, çalışmanın Körfez Siyasal Kompleksi'nin temel hegemonyası olarak kabul ettiği Suudi Arabistan'ın yerleşik (ya da hâkim) hegemonik söylemi (*sedimented hegemonic discourse*) ve rolü ele alınacaktır. Bu çalışmanın temel amacı dünya genelinde son yıllarda gelişmeye başlayan Körfez çalışmaları literatürüne teorik bir tartışma sunarak katkıda bulunmaktır. Aşağıdaki literatür tartışmasında da belirtileceği üzere, KİK ülkelerinin dış politikaları genel hatları ile çalışılmış olsa da doğrudan Körfez alt bölgesinin diplomatik yapısını teorize etmeyi amaçlayan çalışmaların sayısı azdır. O nedenle, bu makale temel olarak şu soru etrafında bir kavramsal tartışma yürütmektedir: Körfez monarşilerinin birbirleriyle ve bölge ülkeleriyle olan ilişkilerini anlamak için hegemonya, güç ve kriz kavramlarını nasıl kullanılabilir? Özellikle Arap Baharı sonrası bölgede yaşanan siyasi değişiklikler ve Körfez monarşilerinin gerek birbirleriyle gerek diğer ülkelerle dönüşen ilişkileri yazarı bu soru etrafında bir kavramsal tartışma yürütmeye teşvik etmiştir.

Teorik Çerçeve: Post-Yapısalcı Söylem Kuramı

Çalışmayı sunarken ilk temel soru, KİK'in alt bölgede ve bölgede devam eden hegemonya mücadelesinin analizinde Post-Yapısalcı Söylem Kuramı (Post-Structural Discourse Theory, bundan sonra Söylem Kuramı) çerçevesinin nasıl yardımcı olacağıdır. Söylem kuramının hegemonya, güç ve kriz kavramlarına yaklaşımı Körfez Siyasal Kompleksi tezinin temel iddiaları ile yakından ilişkilidir. Bu noktada post-yapısalcılığa ve Söylem Kuramı'nın temel kavramlarına kısaca değinmek, çalışmanın öne sürdüğü teorik iddiayı tanıtmak açısından önem arz etmektedir.

Post-yapısalcılık, yorum, temsil, iktidar, bilgi ve kimlik siyaseti gibi meselelere dikkat çeken eleştirel bir tutum ve paradigma ortaya koymaktadır. Uluslararası ilişkiler disiplininde öne çıkan geleneksel yaklaşımlarla kolayca örtüşmeyen bu kavramsal yorum, teori ve pratiği birbirinden ayırmadan çok çeşitli anlamlandırma biçimleri önerir. Başka bir deyişle, post-yapısalcı bir yorumda, politik bir olgunun kendisi teori niteliği taşır ve doğası gereği eleştirel meta-teorik sorular ortaya koyar. Bu bağlamda, teori bir analiz aracı değil, bizzat analiz nesnesidir (Campbell & Bleiker, 2016, s. 210). Bu nedenle post-yapısalcı yaklaşım, hegemonyayı; anlamın farklılaşmalı biçimde inşası, bu inşayı mümkün kılan iktidar yapıları, politik özelliklerin önemi ve toplumsal kimliklerin belirlenemezliği üzerinden ele alır (Nabers, 2015, s. 42). Bu yaklaşım, temsilin farklı bölgelerde kendine özgü nitelikler taşıdığı fikrini yeniden düşünmemize yardımcı olur. Post-yapısalcılığın genel çerçevesi içerisinde “söylem dışında hiçbir şey yoktur” yaklaşımı, söylemi hem dilsel hem de dil dışı temsillerin ve pratiklerin bir araya geldiği bir yapı olarak tanımlar (Campbell & Bleiker, 2016, s. 209).

Ernesto Laclau ve Chantal Mouffeta, Anthony Gramsci'nin hegemonya, güç ve kriz kavramlarını yeniden yorumlayarak hegemonik pratikler (*hegemonic practices*), hegemonik oluşumlar (*hegemonic formations*) ve hegemonikleşme (*hegemonization*) gibi kavramları içeren alternatif bir iktidar biçimi önermekte ve söylemi siyasetin kurucu unsuru olarak ele almaktadır. Kuramın bu kavramlara yaklaşımı salt materyal unsurlarla sınırlı olmadığı gibi KİK'in siyasal kültürüne ve pratiklerine uygun olarak söylemi (*discourse*), sosyal ağları ve askeri güç dışındaki hegemonya dinamiklerini de dahil etmektedir.

Post-yapısal bağlamda hegemonya hem maddi hem de maddi olmayan unsurları kapsayan bir iktidar² anlayışına dayanır. Söylem Kuramı'nın hegemonya yorumu açısından maddi kapasite, bir devletin, siyasi kurumun veya ittifaklar ağının gücünü inşa etmekte önemli bir rol oynar; “ancak bu durum, liderliğe giden yolu önceden belirlemez” (Nabers, 2010, s. 939). Bu vurgu önemlidir, çünkü post-yapısalcılık

iktidarın maddi boyutlarını göz ardı etmez; aksine, iktidarı tanımlarken maddi unsurları içermekle birlikte, iktidarı yalnızca somut kaynaklarla sınırlamaz (Nabers, 2010, s. 939). Manevi -yahut diğer bir nitelendirme ile materyal kaynaklar dışındaki- hegemonya ve iktidar unsurları arasında ise ittifaklar, kurumların gücü ve egemen normlar yer alır. Bu kapsamlı güç tanımı, ilgili siyasi yapının meşruiyetini ve işleyişini belirleyen hegemonik çerçevenin inşasında merkezi rol oynar. Bu özelliğe verilecek en temel örnek, Suudi Arabistan'ın günümüz siyasetinde BAE ve Katar'ın ekonomik ve jeopolitik anlamda belli noktalarda gerisinde olmasına rağmen, İslam dini için önem arz eden iki kutsal alanın hamisi olmasının ona bölgesel hegemonyası adına destek olan bir unsur olmasıdır. Krallığın 'iki kutsal caminin hizmetkarı' unvanı, Suudi Arabistan olarak attığı her dış politika adımında materyal gücüne ek bir hegemonik enstrümandır. Örneğin, Suudi Arabistan İsrail devleti ile normalleşme sürecine girerse, iki kutsal caminin hizmetkarı üçüncü ve son kutsal camiye işgal eden güçle resmen bir diplomatik sürece gireceği için diğer Körfez monarşilerinin normalleşmelerinden farklı bir meşruiyet doğuracaktır.

Söylem Kuramı, hegemonik pratikler ile hegemonik oluşumları birbirinden ayırır. Hegemonik pratik, "farklı kimliklerin ve öznelliklerin ortak bir projeye eklemlenmesini içeren bir siyasi faaliyet biçimidir" (Howarth & Stavrakakis, 2000, s.14). Buna karşılık, hegemonik oluşumlar, "bu hegemonik pratiklerin çeşitli dağınık ya da dislokasyona uğramış unsurlardan yeni sosyal düzen biçimleri yaratmaya çalıştığı yerlerdir" (Howarth & Stavrakakis, 2000, s.14). Yerleşik söylem, belirli bir siyasal kompleks içine önceden eklemlenmiş ve meşru kabul edilmiş bir hegemonik oluşumdur. Buna karşın, bir söylemin siyasal sistem içinde hegemonik yani yerleşik olması, o hegemonik güce eklemlenmiş unsurların ve iş birliklerinin sarsılmasını engellemez; yani Suudi Arabistan'ın hegemonik oluşumu, organik kriz sonrası hâkim söyleme karşı yeni bir hegemonik pratiğin ortaya çıkışını kontrol edemez.

Post-yapısalcı yaklaşımın güç tanımı, Körfez Siyasal Kompleksi'nin dinamikleri anlatılırken ilerleyen bölümlerde detaylıca ele alınacaktır ama bu noktada Laclau ve Mouffe'nin (2014) kriz tanımına göz atmak çalışmanın iddialarını anlamak adına önemlidir. Uluslararası İlişkiler disiplini ve özellikle Körfez çalışmaları alanında kriz kavramı esasen tartışmalı bir nitelik taşımaktadır. Küresel siyasette krizi kuramsallaştırma bağlamında Gramsci'den alınan organik kriz kavramı, aslında içsel sınıf mücadelesine yönelik bir kavram iken, bizim çalışmamızda uluslararası siyasete uyarlanmıştır (Nabers, 2009; 2010; 2019). Gramsci'nin organik ve konjonktürel krizlere dair fikirleri, sonraki post-yapısalcı kriz tartışmalarını da etkilemiştir. Yerleşik söylemin yerinden edilmesine (*dislocation*) imkân tanıyan

organik kriz, “kurumsallaşmış popüler özdeşleşmelerin, siyasi tahayyüllerin ve öznel konumların çözülmesi” olarak tanımlanmaktadır. Laclau ve Mouffe (2014), organik krizi “belirli bir toplumsal ya da siyasal mekânın kimliklerini tanımlayan ilişkiler sistemin genel bir zayıflama yaşadığı, bunun sonucunda da dönüşen öğelerin (floating elements) çoğaldığı bir konjonktür” olarak yorumlamaktadır (s.122). Söylem teorisi bu nedenle organik krizin “tek bir noktadan kaynaklanmadığını, koşulların aşırı belirleniminin (overdetermination) bir sonucu olduğunu; yalnızca çatışmaların çoğalmasında değil, aynı zamanda toplumsal kimliklerin genel bir krizinde de kendini açığa çıkardığını” vurgulamaktadır (Laclau & Mouffe, 2014, s.122). En basit ifadesiyle, Söylem Kuramı bir siyasal gerçeklik içindeki baskın ve yerleşik söylemlerin-hegemonik oluşumların-yerinden edilmesini ve sarsılmasını sağlayan olaylar zincirinin ilk adımını organik kriz olarak tanımlar (Nabers, 2010, s.938). Örneğin, 1948’de Orta Doğu’da bir Yahudi devleti kurulması organik bir krizdir. Yemen’in Soğuk Savaş sürecinde ikiye bölünmesi de organik bir krizdir çünkü sonrasında ülkede yaşanan sorunların alt temeli olmuştur. Daha kapsamlı bir örnek olarak, Arap Baharı hem Körfez devletleri hem Orta Doğu geneli için bölgesel bir organik kriz etkisi göstererek yerleşik söylemleri derinden sarsmıştır ve etkileri hala geçerlidir.

Konjonktürel kriz ise, zincirleme olayları etkilemek yerine siyasal güçlerin mevcut durumuna atıfta bulunan “ara sıra ortaya çıkan, ani ve neredeyse tesadüfi” niteliktedir ve belirli bir bağlamda hegemonya yapısında köklü değişikliklere yol açan organik krizin aksine, yapısal değişimler getirmeyebilir (Simon, 1988 s.37-38). Hegemonya, güç ve kriz altı Körfez monarşisinin bölge içi ve kendi aralarında devam eden iş birliklerini ve çatışmaları tartışmak için çalışmaya yön gösteren üç kavramdır. Bu çalışma temel olarak, Körfez monarşilerinin iş birliği ve çatışmalarının bu üç kavram etrafında şekillendiğini; kriz olgusunun bu siyasal kompleksteki güç ve hegemonyanın güncel rolünü ve sahibini belirlediğini iddia etmektedir.

Hegemonikleşme ise, organik bir krizin patlak vermesinin ardından hegemonik iktidarın dönüşümünü ve yeni hegemonik söylemlerin ortaya çıkışını ifade eden bir süreçtir. Bu bağlamda hegemonikleşme kavramı, hegemonyayı, iktidarı ve krizi bir araya getiren analitik bir terimdir. Söylem Kuramı’nın iktidar tanımı çerçevesinde, kriz sonrasındaki hegemonik mücadelenin betimlenmesi için kurucu bir eksen işlevi görür. Bir söylemin hegemonikleşme süreci, yani söylemsel bir alanda yeni bir iktidar blokunun inşası, dört eş zamanlı gerçekleşen siyasal süreçten oluşur: 1) dislokasyon (hegemonyanın yerinden edilmesi, sarsılması); 2) yeni oluşan söylemler ve eski yerleşik söylem arası rekabet; 3) siyasi güçlerin bir söylemle özdeşleşme süreci; 4) başlangıçta yeni hegemonik mitler olarak doğan söylemlerin

kurumsallaşarak yeni siyasi tahayyüllere dönüşmesi (Stengel & Nabers, 2019, s.255).

Bu bağlamda, çalışmamızın iddiası ve odağı Körfez Siyasal Kompleksi'nin KİK monarşileri için daimî olarak hegemonikleşme süreçlerinin oluşabileceği bir siyasal alan olduğudur. Bu siyasal alan içinde hangi olaylar ile ve ne formlarda hegemonikleşme yaşandığı ise bu çalışmanın kapsamına girmemektedir.

Körfez Siyasal Kompleksi

Bu doğrultuda, araştırma Körfez Siyasal Kompleksi kavramını Körfez ülkelerinin politik karmaşıklığını post-yapısalcı bir perspektifle ele alarak bölge içi iktidar yapılarını açıklayan yeni bir teorik çerçeve olarak sunmaktadır. Makalenin, KİK'in hegemonik sistemine dair temel varsayımları, daha ileri tartışmalar için öncelikli bir dikkat gerektirir. Bu noktada önce literatürde Körfez alt bölgesine yaklaşımlar ele alınacak, sonra KİK Siyasal Kompleksi'nin beş temel özelliği sunulacaktır.

Giriş bölümünde belirtildiği üzere, KİK, Orta Doğu alt-sisteminde yer alan Körfez alt-bölgesinin bir parçasıdır (Ehteshami, 2013). KİK daha önce birçok akademisyen tarafından bölgesel bir güvenlik sistemi olarak tanımlanmıştır (Abdulla, 1998; Adib-Moghaddam, 2006; Gause, 2010; Ehteshami, 2013). Bu çalışmalarda genellikle Bölgesel Güvenlik Kompleksi Kuramı (Regional Security Complex Theory- RSCT) Körfez güvenlik yapısını anlamada temel yaklaşım olarak kullanılmıştır (Buzan, Wæver & De Wilde, 1998; Gause, 2010; Ehteshami, 2013). Abdulla (1998), Körfez bölgesel kompleksini KİK içi ilişkilerde güç dengesi üzerine odaklanarak analiz ederken, Gause (2010) ulusötesi kimliklerin belirleyici rolünü vurgulamaktadır. Adib-Moghaddam (2006), Gause'a benzer şekilde, kimlik ve kültürün Körfez bölgesel kompleksindeki rolünü değerlendirirken, hegemonyanın maddi faktörlerden arındırılmış yönünü öne çıkarır. Ehteshami (2013) ise bu güvenlik kompleksinde “yerel olarak üretilen kırılğanlıklar”ın önemini vurgular ve analiz düzeyine bölgedeki “küçük güçler”in de dâhil edilmesi gerektiğini belirtir (s. 8). Ehteshami'ye göre, “bölgeselleşme, uluslararası güvenliği bölgeselleştirir ve merkezsizleştirir; bu nedenle değişimin dinamiklerini anlamak için bölgesel düzeyde bir analiz kaçınılmaz hâle gelir” (s. 8).

Bu çalışma da alt-bölgelerin siyasal meselelerini bölgesel bir odakla ele alan önceki çalışmalarla örtüşmektedir. Fakat ek olarak belli noktalarda yeni iddialarıyla Arap Körfezi alt-bölgesel siyasette hegemonya mücadelesinin rolünü inceleyen yeni bir güç ve söylem tanımı sunarak özgün bir alt-bölgesel paradigma önermektedir. Siyasal Kompleks kavramını bu üç uluslararası ilişkiler terimine, beş temel

yaklaşımıyla ele alacağız fakat bu detaylı analiz öncesinde doğrudan diğer bölgesel paradigma yaklaşımlarından ayırdığı noktalara kısaca değinebiliriz.

Birincisi, Körfez Siyasal Kompleksi, Arap monarşilerinin siyasi sistemlerinde ve ittifaklarında kültürel ve yapısal değerleri kabul ederek, söylemsel bir zeminde hegemonik oluşumların önemini önceler. Bu nedenle iktidar ve hegemonyaya dair post-yapısalcı bir yoruma dayalı bir kavramdır. İkinci olarak Siyasal Kompleks kavramı, Körfez ülkelerinin birbirleriyle ve dış güçlerle olan ilişkilerinin çok açılı ve karmaşık doğasını ortaya koyar; bu ilişkiler askeri, siyasi, ekonomik ve toplumsal boyutları içerir. Bu yaklaşımda, hegemonya mücadelesi yalnızca tek bir iktidar alanı ile sınırlı değildir. KİK ülkelerinde askerî, siyasi, ekonomik ve toplumsal boyutların birleşimi, bu kompleks içinde hegemonik ve karşı-hegemonik çerçevelerin oluşmasına yol açmıştır.

Üçüncü bir unsur olarak ise kavram, bir ülkeye değil etkileşimi içinde olan ve politikaları geçiren bir siyasi sistem içinde birbirini etkileyen altı KİK ülkesini de kapsamaktadır. Bu yaklaşım, yalnızca bölgesel politika yapım süreçlerine gönderme yapmaz; aynı zamanda monarşilerin içsel, bölgesel ve uluslararası düzeylerdeki örtüşen iktidar mücadelelerini ve ittifak mekanizmalarını açıklamayı ve analiz etmeyi amaçlar. Bu nedenle, vaka çalışmalarında iki düzeyde analiz yapılmaktadır: alt-bölgesel (KİK içi) ve bölgesel (Orta Doğu genelinde). Bununla birlikte Körfez Siyasal Kompleksi, Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Türkiye, İran, Yemen ve Irak gibi bölge içi ve dışı aktörlerin de Körfez politikasına etkilerini görmeye açıktır.

Dördüncü olarak Siyasal Kompleks yaklaşımı, KİK ülkeleri arasındaki ittifakların ve anlaşmazlıkların çalkantılı ve belirsiz doğasına işaret eder. Bu nedenle, bu ilişkiler ağında yer alan organik ve konjonktürel krizleri görebilmek için körfez siyasetini odak alan bir bakış açısı gerekmektedir. Dolayısıyla bu yaklaşım, KİK'in kendine özgü siyasi yapısını hegemonik projeler ve oluşumlar etrafında, somut güç kaynaklarının ötesine geçen post-yapısalcı bir perspektifle kuramsallaştırmaktadır.

Daha evvel değinildiği gibi bu çalışma, Körfez Siyasal Kompleksi'ni, Söylem Kuramı'na dayanarak beş temel iddia ile tanımlamaktadır:1) güç, maddi ve maddi olmayan unsurları kapsar. 2) hegemonikleşme daimî bir döngü içinde devam eder. 3)Söylem siyasi olan her şeydir ve bir pratik olarak bütün güç ve hegemonya süreçlerine dahildir. 4) Özelcilik (*particularism*) ve evrenselcilik (*universalism*) arasındaki etkileşim eşdeğerlilik ve farklılık mantığı (*logic of equivalaneces and differences*) ile bir hâkim söylem oluşmasına giden yolu belirler. 5) Belirli bir söylemin liderlik kazanması için güç ilişkisel bir unsur olarak kullanılır.

Güç

Körfez Siyasal Kompleksinde güç -tıpkı hegemonya tanımında olduğu gibi- devletlerin güçlerini kapsayıcı bir bakışla materyal ve materyal olmayan unsurları göz önünde bulundurarak tanımlanmaktadır. KİK monarşileri için askerî ve ekonomik güç hem iç istikrarlarının hem de bölgesel etkilerinin belirleyici unsurlarıdır. Ancak Söylem Kuramı'na dayanan genişletilmiş güç tanımı, çalışmanın yalnızca maddi güç unsurlarının ötesine geçerek sosyal ve siyasal araçları, devlet dışı aktörlerle ilişkileri ve bölgesel/uluslararası ittifakları da kapsamasına olanak tanır.

Bu genişletilmiş güç anlayışı, KİK bağlamında üç temel nedenden ötürü önem arz eder. Birincisi, Suudi Arabistan hariç tutulduğunda, KİK üyesi devletlerin çoğu, her ne kadar ekonomik açıdan daha iyi koşullara sahip olsalar da insan kaynağı ve askerî kapasite açısından sınırlı küçük monarşilerdir. Suudi Arabistan da dâhil olmak üzere tüm KİK ülkeleri, askerî teçhizat tedariki ve ulusal savunma konusunda büyük ölçüde dış güçlere bağımlıdır. 1990'daki Kuveyt işgali sonrası, ABD, KİK ülkelerinin ulusal güvenliğinde başlıca askerî destekçi konumuna gelmiştir. KİK ülkeleri yalnızca ABD'nin en büyük silah alıcıları arasında yer almakla kalmamış, aynı zamanda topraklarında yabancı askerî üsler bulundurmaktadır. Katar, ABD Merkez Komutanlığı'nın (CENTCOM) merkezlerinden biri olan Al Udeid Hava Üssü'nde Amerikan hava kuvvetlerine ev sahipliği yapmaktadır. BAE, Al Dhafra Hava Üssü, Cebel Ali Limanı ve Fuceyre Deniz Üssü gibi noktalarda ABD askerî personelini ve donanmasını barındırmaktadır. Bahreyn ise 1948'den bu yana Amerikan deniz komutanlığına ev sahipliği yapmaktadır. Bugün çoğunlukla deniz kuvvetlerinden olmak üzere yaklaşık 5.000 ABD askeri, Bahreyn'deki üs ve tesislerde görev yapmaktadır (Wallin, 2018). ABD, 1990'lardan bu yana -Umman hariç- tüm KİK ülkeleriyle resmi Savunma İşbirliği Anlaşmaları imzalamıştır. Umman ise 1980 yılında ABD ordusunun kendi topraklarını kullanmasına izin veren ilk Körfez ülkesi olarak stratejik bir ortak olarak kabul edilmiştir (Wallin, 2018). Bahreyn, Katar ve Kuveyt, ABD tarafından "NATO dışı başlıca müttefik" olarak tanınmıştır. Ayrıca Bahreyn, Kuveyt, Katar ve BAE, NATO-KİK iş birliği olan "İstanbul İşbirliği Girişimi"ne katılmışlardır (NATO, 2022). Kuveyt ve Suudi Arabistan da ABD askerî üslerine ve birliklerine ev sahipliği yapmaktadır. Kuveyt'te çoğunlukla Camp Arifjan ve Ali Al Salem Hava Üssü'nde olmak üzere yaklaşık 13.500 ABD askeri konuşlandırılmıştır (Wallin, 2018).

ABD üslerinin dışında, Katar'da Türkiye'nin, Umman ve Bahreyn'de Birleşik Krallık'ın, BAE'de ise Fransa'nın askerî üsleri bulunmaktadır. KİK ülkeleri, Batılı ve Batılı olmayan pek çok ülkeyle askerî ekipman anlaşmaları yapmıştır. Suudi

Arabistan, BAE ve Katar, dünyanın en büyük silah alıcıları arasında yer almakta ve bu silahların büyük çoğunluğunu Batılı ülkelere temin etmektedirler (Wezeman ve Kuimova, 2019). Ancak Körfez ülkeleri, Çin ve Güney Kore gibi Asya güçlerinden de tedarik yaparak tedarikçi çeşitliliği yönünde adımlar atmışlardır (Karasik, 2016).

Yukarıdaki bilgiler ışığında, KİK ülkelerinin askerî ittifakları ve güvenlik ihtiyaçları, Siyasal Kompleks yapısında belirleyici bir unsur hâline gelmiştir. Söylem Kuramı'nın yaklaşımı gereği, maddi güç, hegemonik bir yapıda etkin olabilmek ya da hegemonya mücadelesinde belirleyici olabilmek için gereklidir. Bu nedenle, KİK ülkelerinin ulusal savunma kapasitesinin eksikliği ve üçüncü taraflarla örtüşen askerî ilişkileri, KİK Siyasal Kompleksi'nin temel yapı taşlarından biridir.

Genişletilmiş güç anlayışının ikinci önemi ise KİK ülkelerinin karmaşık dış ittifak haritaları ve devlet dışı aktörlerle kurduğu ilişkileri de iktidar anlayışına dahil etmesidir. Yukarıdaki kısa literatür tartışmasında da görüldüğü üzere, Arap Körfezi monarşileri, askerî güç eksikliği ve geç oluşmuş ulus-devlet yapısına rağmen, dış politikalarına ciddi yatırımlar yaparak küresel profil ve görünürlüklerini artırmışlardır. Petrol monarşilerinin dış politikaları; ittifakları çeşitlendirme, uluslararası forumlarda görünürlüklerini artırma, marka yönetimi, dış yardımlar ve turizm gibi yumuşak güç araçlarını kullanma yoluyla güçlendirilmiştir. Bu stratejilerin yanı sıra, bazı Körfez ülkeleri, uluslararası politikada daha etkili olmak için devlet dışı aktörlerle iş birliği yapmış ve onları desteklemiştir (Roberts, 2012). Orta Doğu'da Müslüman Kardeşler (İhvan), Hamas, Taliban gibi siyasal İslamcı hareketler ya da Hizbullah gibi mezhepsel eğilimli devlet dışı aktörlerin önemli siyasal rol oynadığı dikkate alındığında, bu aktörlerle iletişim ve iş birliği kurabilen Körfez ülkelerinin genel güç kapasitelerinin ve etkilerinin arttığı görülmektedir. Dolayısıyla, Siyasal Kompleks yaklaşımı, KİK ülkelerinin hem devletlerle hem de devlet dışı aktörlerle kurduğu örtüşen ittifak ağları üzerinden güçlerini artırma stratejisini anlamada sağlam bir kuramsal zemin sağlar.

Bu devlet dışı aktörler, KİK ülkelerinin güvenlik politikalarında belirleyici olmuştur (Freer, 2018; Dekmejian, 1994; Lacroix, 2011). Gause (2007) Körfez'in devlet dışı aktörler ve onların getirdiği siyasal ideolojilerle olan ilişkisi, "Arap Körfez devletlerinin diğerlerinden farkı, rejim davranışlarını geleneksel askerî tehditlerden çok ulus ötesi ideolojik tehditlerin belirliyor olmasıdır" şeklinde ifade eder (aktaran Wehrey, 2014, s. 24). Bu çalışma Gause'un (2007) yaklaşımını benimsemekle birlikte, onu bir adım daha ileri taşıyarak hegemonya ve iktidarı, KİK içi mücadelelerde maddi ve maddi olmayan unsurların bütünsel bir bileşeni olarak analiz etmektedir. Diğer bir deyişle, salt ideolojik tehditleri yahut destekleriyle

değil, birer maddi dış politika unsuru olarak bu aktörler Siyasal Kompleks için önem arz eder. Örneğin, İran'ın Orta Doğu'daki etkisi ve Şiiliğin ulus ötesi yapısı üzerinden mezhep politikası, Körfez Siyasal Kompleksi'ndeki neredeyse tüm ana siyasal meselelerin içerisine gömülmüştür. İran'ın bölgesel rolü, sadece kimlik politikası açısından değil, aynı zamanda onun maddi ve maddi olmayan kapasitesi bağlamında değerlendirilmelidir. Bu, aynı zamanda Şiiliğin KİK içi gerilimlerdeki etkisini daha derinlemesine analiz etmeye olanak tanır.

Genişletilmiş iktidar tanımının Körfez Siyasal Kompleksi'ni anlamadaki üçüncü boyutu ise, Arap Körfezi monarşilerinde kabile ilişkileri ve siyasi kültürün rolüdür ki bu şu ana kadar dış politika literatüründe hemen hemen hiç ele alınmamıştır. KİK ülkelerinde siyasal yapı üzerinde etkili olan çeşitli kabileler, sadece ulusal sınırlar içerisinde değil, sınırların ötesine taşan ağlar üzerinden de önemli rol oynamaktadır. Örneğin, Katar'daki El Murrah kabilesi, Doğu Suudi Arabistan ve Katar'da etkili olan, meşhur Beni Yam kabilesinden türemiş büyük bir kabiledir (Alshawi, 1994). Katar'daki kolu "Al Marri" olarak bilinir ve 1995 yılında Şeyh Hamad'ın babasından iktidarı kansız bir saray darbesiyle devraldığı dönemde rejimle gerilim yaşamıştır. Bu süreçte bazı Al Marri mensupları, Katar devleti tarafından Suudi Arabistan destekli bir darbe girişimine karışmakla suçlanmış ve vatandaşlıkları iptal edilmiştir. Suudi kolu olan El Murrah ise, 1995 saray darbesinde ve 2017 Körfez Krizi sürecinde Katar'a açık şekilde muhalif tavırlar sergilemiştir. 2017'deki diplomatik kriz esnasında, El Murrah lideri Şeyh Talib bin Lahum bin Şureym, Katar hükümetini "teröristlere sığınak sağlayan bir rejim" olarak tanımlamıştır (Al Arabiya English, 2017). Ancak Katar'daki yerel kolun, ablukaya rağmen devleti desteklemesi, Katar'ın iç siyasal gücünü göstermesi açısından önemlidir. Bu örnek, aile ve kabile ilişkilerinin karmaşık doğasının, ulus ötesi kabile ağları ve kabileler arası evliliklerle birlikte Körfez Siyasal Kompleksi'ni tanımlamada ne denli belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle, bir devletin iç veya bölgesel siyasetindeki gücünü tanımlarken, kabilelerin rolünü içeren yerel ve özgün siyasal kültürle olan bağları hayati önemdedir.

Daimî hegemonikleşme döngüsü

Post-yapısalcı yaklaşım, iktidarı hegemonya mücadelesi içerisinde sürekli olarak ve yeniden inşa edilen bir unsur olarak yorumlar. Bu bağlamda, iktidar, Körfez Siyasal Kompleksi'nin hegemonya inşası ve yeniden oluşumu döngüsünde eşitsiz ve değişken bir araçtır (Laclau & Mouffe, 2014). Hegemonik ve karşı-hegemonik güçler, bloklar ve söylemler arasındaki etkileşim, iktidarın doğasına benzer şekilde bitmeyen bir döngü arz eder; karşı-hegemonik bir söylemin kurumsallaşması bile, organik bir kriz sonrasında yeni bir kopuştur.

Hegemonya projelerinin bu sürekli döngüsü, Körfez Siyasal Kompleksi açısından üç temel noktada önemlidir. İlk olarak, Siyasal Kompleks yaklaşımı, BAE, Katar ve Kuveyt gibi küçük güçlerin bu hegemonik yapıya dahil oluşunu, Suudi Arabistan'ın belirleyici olduğu bir süreç olarak tanımlar. Dolayısıyla, Suudi Arabistan Siyasal Kompleks içindeki hegemonik güçtür ve hâkim söylemi Arap Ayaklanmaları ile sarsılmıştır.

İkinci olarak, Siyasal Kompleksi belirleyen bu hegemonik döngüde, 1979 İran Devrimi sonrasında oluşmuş iki temel anlatı sürekli olarak hâkim söyleme yeniden ve farklı formlarda eklenmiştir: mezhepçilik ve siyasal İslam. Nabers'ın (2019) ifadesiyle: “dislokasyona uğramış (*sarsılmış*) toplumsal yapı asla tamamen onarılamaz; hegemonya her zaman muhtemel bir müdahaledir ve kurumsallaşma (*institutionalisation*) sürekli olarak yeni biçimlere bürünen, devam eden bir çaba olarak değerlendirilmelidir” (s.125). Üçüncü olarak ise, hegemonya projelerinin bu daimî döngüsü, Arap Baharı'nın doğurduğu organik kriz sonrasında karşı-hegemonik söylemlerin ortaya çıkmasına olanak tanımıştır. Bu söylemler zamanla bir mit (myth) ya da tahayyüle (imaginary) dönüşebilir.

Söylem

Söylem Kuramı, söylemi hegemonyanın belirleyici bir diğer unsuru olarak öne sürer. Herhangi bir siyasi aktör için, sahip olduğu maddi ya da maddi olmayan güç unsurlarının anlamı, tamamen söylemsel pratikler yoluyla belirlenir (Nabers, 2010, s.938). Nabers'ın (2010) askerî varlıklarla ilgili örneğinde de belirtildiği üzere, “... bir atom silahı, hangi söylemin içinde yer aldığına bağlı olarak bir tehdit olarak mı yoksa bir nükleer şemsiye olarak mı inşa edildiği değişir” (s.938). Dolayısıyla, güç kapasitesine dair söylemler, bu güç üzerinden dönen hegemonya rekabetlerini analiz etmek açısından önemlidir. Örneğin, Katar'ın Türkiye, İran, Müslüman Kardeşler ve Hamas'la olan ilişkilerinin 2017-2022 arasında yaşanan Körfez Krizinde Ambargo devletleri tarafından tehdit unsuru olarak tanımlanması söylemin hegemonya elinde dönüşen rolüne bir örnektir. Benzer şekilde, Müslüman Kardeşlerin Suudi Arabistan ve BAE için 2011'den itibaren 1990'lardakine nazaran daha büyük bir tehdit unsuru olarak görülmesi, söylem ve tehdit dengesinin dönüşümüne örnektir.

Bu nedenle, Söylem Kuramı, siyasi iktidar rekabetinin tüm boyutlarıyla ve sürekli söyleme eklenildiğini iddia eder. Ancak burada, bahsi geçen sürekliliği ve söylemin kuvvetli rolünü anlamak için Söylem Kuramı'nın bu kavramı nasıl tanımladığını anlamak gerekir. Laclau ve Mouffe söylemi “toplumsal ilişkilerin ve pratiklerin somut bir sistemi olarak tanımlar; bu sistem doğası gereği politiktir, çünkü oluşumu radikal bir kurumsallaşma eylemidir ve bu süreç, ‘içeridekiler’ ile

‘dışarıdakiler’ arasında siyasi sınırlar ve antagonizmalar inşa eder” (Howarth & Stavrakakis, 2000, s.4). O nedenle söylem politiktir ve toplumda olan biten her şey söylemdir. Diğer bir deyişle Söylem Kuramı için, siyasal olan her şey söylemdir. Örneğin, dış politika davranışları; bir anlaşmanın iptal edilme tarihi, siyasal bir krizin başladığı gün veya yer; liderlerin bir toplantıdaki davranışları ve birbirleriyle selamlaşmaları söylemdir. Bu yorumuyla söylem, post-yapısalcı anlayışta oldukça kapsayıcı bir şekilde ele alınır ki Körfez siyasal kültürünü anlamak açısından önem taşır. Arap Körfezi monarşileri, karar alma süreçlerini şeffaf biçimlerde paylaşmayan siyasi yapılarıdır. Karar alma çevreleri dar ve kapalıdır; siyasi elitlerin görüşlerini tahmin etmek zordur, çünkü bu bilgiler yüksek düzeyde güvenlikleştirilmiştir. Dolayısıyla, bir siyasal elitin ya da hanedan mensubunun belirli bir kriz anında yaptığı açıklama, devletin o duruma fiilen nasıl tepki verdiği kadar önemlidir. Bu bağlamda, 2017 Körfez Krizi sırasında Katar’a karşı uygulanan hava, kara ve deniz ablukasının Müslümanlar için kutsal olan Ramazan ayında yürürlüğe konması; Suudi Arabistan Veliaht Prensi Muhammed Bin Selman’ın dönemin ABD Başkanı Joe Biden’ı dostane bir yumruk tokalaştırma selamıyla karşılaması söylemin kapsayıcı tanımıyla birer dış politika tavrı örneğidir.

Tikelcilik ve evrenselcilik arasındaki etkileşim

Post-yapısalcı bir perspektiften bakıldığında, Körfez Siyasal Kompleksi’nde hegemonyayı tanımlayan dördüncü unsur, belirli siyasi gruplar ya da ağlar arasında evrensel temsile yönelik rekabet veya çekişmedir (Laclau & Mouffe, 2014). Söylem Kuramı, hegemonik ilişkiyi tikelcilik (*particularism*) ile evrenselcilik (*universalism*) arasındaki bir etkileşim olarak tanımlar. Nabers’ın (2010) ifadesiyle:

Siyasal liderlik, toplumda ve toplum adına bir karar alma alanıdır; çünkü toplumsal olanın belirli özerk yorumlarını evrensel söyleme dönüştürür ve yayılmasını sağlar. ...hegemonya, her şeyden önce tikellik ve evrensellik arasındaki gerilimdir. Bu bağlamıyla hegemonya, hukuki bir anlamda, bir devlet ya da hükümet tarafından icra edilen egemenlikten ayrıştırılmalıdır (s. 937).

Bu iki kavramın hem Körfez siyasetindeki hem Söylem Kuramı içindeki yerini anlamak hegemonya ile olan ilişkilerine dayanmaktadır. Tikelcilik, organik bir krizin ardından ortaya çıkan hegemonik mücadelede belirli bir içerik/güç/söylemin temsili anlamına gelir. Siyasal bir kompleks içerisinde organik kriz sonrası döneme dair belirli bir yorum, eğer toplumun ya da belli siyasal grupların ortak taleplerini içeren eşdeğerlik mantığını (*logic of equivalences*) taşıyorsa, evrensel bir yoruma dönüşebilir. Belirli bir tikelcilik, içindeki

eşdeğerlikleri ve farklılıkları ne ölçüde kapsayabiliyorsa, anlamını o denli sabitleyebilir ve evrenselliğe yükselebilir (Nabers, 2019, s.104).

Dolayısıyla, hâkim söylemin zarar gördüğü organik bir krizin başlangıcında sorulması gereken temel soru şudur: kriz sonrası dönemin yorumuna dair hangi tikel yaklaşım, evrensel bir yoruma dönüşecek ve ortak talepleri karşılayabilecektir? Ayrıca, “tikelcilik ile evrensellik en nihayetinde birbirini etkiler, altüst eder ve dönüştürür. Bu bakımdan ne saf bir tikelcilik ne de bozulmamış bir evrensellik mümkündür” (Nabers, 2019, s.109).

Bu nedenle, örneğin, Körfez Siyasal Kompleksinde Arap Baharı sonrası döneme dair hangi tikel yaklaşımın -eğer böyle bir durum gerçekleşmişse- evrensel bir yoruma eriştiğini sorgulamak kıymetli bir sorudur: Suudi Arabistan öncülüğündeki statüko yanlısı güçlerin söylemi mi, yoksa Katar’ın reform destekçisi yaklaşımı mı? Alternatif olarak daha genel bir soru da gündeme gelebilir: belirli bir siyasi yorum (örneğin kadın hakları reformu), Körfez’deki toplumsal talepleri nasıl karşılar ve bunları hegemonik bir gücün evrensel anlatısına nasıl dönüştürebilir?

Eşdeğerlik ve farklılık mantığı

Bu aşamada, Laclau ve Mouffe (2014) tarafından geliştirilen eşdeğerlik ve farklılık mantığı, tikelcilik ile evrensellik arasındaki gerilimi açıklamada önemli bir araçtır (Howarth & Stavrakakis, 2000, s.5). Eşdeğerlik mantığı, farklı talepler arasında geniş bir eşdeğerlik zincirinin kurulmasını teşvik eder. Hegemonik projenin bu aşamasında, eşdeğerlik mantığı, farklı taleplerin eşdeğer (ortak) içeriğine vurgu yapar. Hâkim söylemin dislokasyona uğradığı durumlarda, toplumdaki veya bölgedeki diğer güçler, farklılıkları sürse de eşdeğerlikler etrafında kendi tarihsel bloklarını oluşturabilirler. Bu, eşdeğerlik mantığının farklı taleplerden oluşan birleşik bir blok oluşumunu teşvik edebileceği anlamına gelir. Bu durum yukarıda tartışılan maddi olmayan güç unsurlarıyla da bağlantılıdır; zira bir devlet, organik bir kriz sonrasında çeşitli ittifaklara ulaşabiliyor ve tarihsel bir blok oluşturabiliyorsa, bu bir güç göstergesidir. Dolayısıyla, Körfez Siyasal Kompleksinde bir karşı-hegemonik söylemin ortaya çıkabilmesi için ittifakları teşvik eden bir eşdeğerlik mantığının var olması gerekir ki, tarihsel blok karşı-hegemonik bir mitten karşı-hegemonik bir tahayyüle dönüşebilsin. Örneğin, Katar ile ittifakları yoluyla Türkiye ve İran’ın tarihsel blok oluşturmada, dolayısıyla karşı-hegemonik mit veya tahayyül ortaya çıkışında başarılı bir rol üstlenmiş midir? Gazze savaşı sonrasında Körfez monarşileri bir eşdeğerlik mantığı etrafında ortak duruş geliştirebilmişler midir? Söylem Kuramı böylesi kritik soruların kavramsal zeminini oluşturur.

Öte yandan, farklılık mantığı, dislokasyona uğramış rejimin direnişi veya farklı taleplerin karşılanmayışı ile yeni bir hegemonik proje oluşumundaki bozulma ihtimalini ifade eder (Stengel & Nabers, 2019, s.257). Dolayısıyla, yeni ortaya çıkan bir söylem bloklar oluştururken farklılıkları ve eşdeğerlikleri ne ölçüde uyumlaştırırsa, evrensel –hegemonik- söyleme ulaşma olasılığı o kadar yüksek olur. Ayrıca, Söylem Kuramı’nın toplumu homojen bir bütün olarak tanımlamadığını belirtmek önemlidir; dolayısıyla, organik bir kriz olup olmamasına bakmaksızın Körfez Siyasal Kompleks’inde eşdeğerlik ve farklılık mantığı iç içe geçmiş şekilde var olur. Başka bir ifadeyle, “eşdeğerlik mantığı farklılıkları ortadan kaldırmaz, aksine onları eşdeğerlik zincirinin kurucu unsurları olarak kabul eder” (Nabers, 2019, s.114). Bu nedenle, karşı-hegemonik bir söylemin ortaya çıkması, bu karşı-hegemonik mitin mutlaka bir tahayyüle evrileceği anlamına gelmez. Karşı-hegemonik anlatının tahayyülü kurumsallaşmış bir varlıktır ve bu, karşı-hegemonik mitin sonu olmayabilir. Örneğin, Körfez Siyasal kompleksinde bir karşı-hegemonik söylemin mit olarak ortaya çıkışının bir tahayyüle dönüşüp dönüşmediğini sorgulanabilir ve bu sorunun cevabı, söylem teorisinde gücü tanımlamada beşinci unsur olan liderlikle ilişkilidir.

Gücün liderlik inşasındaki ilişkisel rolü

Söylem Kuramında güç, bir siyasal aktörün tikel duruşunu/söylemini evrensel olarak temsil etme mücadelesindeki, liderlik inşasında ilişkisel bir unsur olarak ortaya çıkar. Bu nedenle çalışmamız, Körfez Siyasal Kompleksini tanımlayan beşinci özellik olarak, hegemonyayı, belli bir söylemin egemenliğini sürdürmek üzere kriz ve değişim bağlamında bir liderlik çabası olarak okur. Bu bağlamda güç, hegemonya peşinde liderlik aracıdır ve kriz sonrası baskın uygulamaların dislokasyonunu sağlayabilme kapasitesine işaret eder. Dolayısıyla, ancak hegemonik gücün kullanılmasıyla bir liderlik kurulabilir ve sürdürülebilir (Nabers, 2010). Liderliğin hegemonikleşmesi, “sadece farklı toplumsal grupların birbirine eklemlenmesinden ibaret olmayıp, aynı zamanda geniş bir siyasal talep yelpazesinin temsil edileceği sözde ‘nötr bir alan’ bir siyasi liderlik inşadır—bütün söylemleri mümkün kılan bir alan olmaktan başka bir şey değildir” (Smith, 2003 s.166).

Bir tikel yorumun evrensel kabule ermesi-hegemonikleşmesi- karşı-hegemonik ya da hegemonik söylem etrafında bir liderliği tanımlamada belirleyicidir. Hegemonik söylem, düşman bloğuna karşı duran ‘tarihsel bloğu’ bir arada tutan siyasi ‘yapıştırıcı’ işlevi görür. Bu nedenle, eşdeğerlik mantığı, kriz sonrası döneme dair ortak bir yorumla tarihsel bloğun ortaya çıkışında farklılıkları göz ardı ederek devletleri ve aktörleri bir araya getirir (Smith, 2003).

Takip eden bölüm Suudi Arabistan'ın Körfez Siyasal Kompleksindeki hâkim söyleminin temel diplomatik dönüm noktalarını özetleyerek kavramsal tartışmamızı bir siyasi tarih gerçeklikleri ile örneklendirecektir.

Körfez Siyasal Kompleksinde Suudi Arabistan'ın Hâkim Söylemi

Tartışmanın bu noktasında, Körfez'de Suudi hegemonisinin sarsılmasını ve karşı-hegemonik söylemlerin inşası tartışırken önemli bir soru ortaya çıkar: Suudi Arabistan'ı KİK'in hegemonik gücü yapan nedir? Başka bir ifadeyle, Suudi hegemonisi Körfez Siyasal Kompleksin'de nasıl formüle edilmiştir? Suudi otoritesinin diğer KİK ülkeleri üzerindeki tarihsel etkisi, araştırmanın varsayımlarını tartışırken ele alınması gereken bir unsurdur ve Arap Baharı öncesinde iki ana dönem veya aşama ile incelenebilir.

Birinci dönem: Ulus-devletlerin oluşumu

Suudi Arabistan'ın Arap Baharı öncesindeki hegemonisinin ilk aşaması, İngilizlerin 1968'de Körfez'den çekilmesiyle başlar ve ABD'nin Irak'ı işgaline kadar sürer. Körfez Siyasal Kompleksi, İran, Irak ve Suudi Arabistan liderliğinde bölgesel bir üçlü güç dengesine sahiptir: “Her biri sistemin diğer üyeleri üzerinde çeşitli zamanlarda nüfuzunu genişletebilmiştir; ancak hiçbirisi diğerlerinin siyaset ve politikalarını tamamen kontrol edecek kadar güçlü değildir” (Gause, 2010, s.6). Bu dönemde Suud hegemonisi, alt bölgeyi İran ve Irak'ın hakimiyetinden korumaya, monarşilerin askeri ve siyasi güvenliğini karmaşık tehditlere karşı yönetmeye dayanır. Bu amaçla, Suud liderliğini etkileyen siyasi ve sosyal dönüm noktaları belirleyicidir. Suud hegemonik pratiklerinin hâkim olduğu yıllarda küçük Körfez devletlerinin dış politika davranışı realist bir yorumla “büyük otoritenin peşine takılma” (bandwagoning) eğilimindeydi. 1971'den 1979'daki İran devrimine kadar bölgesel atmosfer görece dengeli ve istikrarlıydı. ABD'nin Orta Doğu'daki çift sütun politikasıyla, bölgedeki belli güvensizliklere rağmen Suudi Arabistan ile İran arasında bir denge mevcuttu (Gause, 2010). İran, Suudi Arabistan ve Irak arasındaki gerilim, KİK devletlerinin politika yapımını etkilemekteydi. Ancak petrol monarşilerinin siyasi meşruiyeti üzerindeki anlaşmazlıklar, körfezin her iki yakasında da monarşik rejimler hâkim olduğu için henüz sessiz bir tehditti (Gause, 2010).

İran devrimi, Suud hegemonik pratiklerine yeni unsurların eklemlendiği ilk siyasal durumdur. Petrol monarşilerinin siyasi meşruiyeti, İslam Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla köklü şekilde değişti (Mabon, 2015). 1979 sonrasında, Suudi Arabistan liderliği, küçük Körfez devletlerini hem fiziksel hem ideolojik olarak İran'ın algılanan tehdidine karşı korumak ve bir ortak siyasal blok oluşturmak için

öncü oldu. İran'ın mezhepsel söylemi ekseninde fiziksel ve ideolojik tehdidi, yerleşik söyleme eklemlendi. Bu noktada, İran-Irak savaşı başlangıcı, İran'dan gelen somut bir tehdit anlamına gelmekte ve monarşilerin rejim güvenliği endişelerini arttırarak Arap Körfez devletlerinde güvenlik ihtiyacını tetiklemiştir (Ehteshami, 2013). Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında, Cemal Abdül Nasır dönemindeki Mısır'ın siyasi tutumu da petrol monarşileri için bir tehdit oluşturuyordu. İslam devrimi zafer kazandığında, Arap Körfezi, İran'ın monarşileri meşruiyetsizleştiren söylemi ile Irak Baas'cılığı ve Mısır'ın İsrail'le barış anlaşması arasında sıkışmıştı (Gause, 2010).

KİK'in kurulması, petrol monarşileri arasında Suud liderliğinin neredeyse kurumsallaştığı ikinci önemli aşamadır ve Arap Körfezindeki monarşilerin siyasi sistemlerine Körfez devleti olmak gibi ortak bir unsur eklemiştir. Körfez işbirliği olarak hareket etmek, İran devrimi, Irak'ın saldırgan politikaları, siyasi İslam'ın yükselişi veya petrol fiyatlarındaki düşüş gibi ortak tehditler karşısında benzer tavırlara sahip olmak gibi bir hâkim tutum geliştirdi. Böylece, Suudi Arabistan liderliğinde KİK'in kurulması, Suud hegemonik pratiklerinin otoritesini hâkim bir oluşuma dönüştürmek ve küçük devletleri kontrol etmek için önemli bir araç olmuştur (Baabood, 2019). Bu nedenle KİK literatürde "savunmacı bölgeselcilik" olarak tanımlanır (Ehteshami, 2013, s. 7). Al Tamamy (2012) de belirttiği gibi, artan bölgesel tehditler diğer Arap Körfezi devletleri için Suudi Arabistan'ın KİK'in tartışmasız lideri olarak konumunu pekiştirmiştir. KİK ülkelerinin algıladığı tehditler dönüşüm geçirse de Suudi Arabistan liderliği –baskın bir hegemonik güç olarak– Arap Baharı öncesinde Körfez Siyasal Kompleksinde tehdidin ne olduğunu tanımlayan temel siyasi söylemi belirlemiştir.

1991 Körfez Savaşı, Suudi Arabistan'ın hegemonisinin KİK'teki hâkim tehdit söylemini belirlemesine rağmen askeri bir üstünlüğe sahip olmadığını gösteren bir kırılma noktasıdır. Suudi Arabistan hâkim söyleme sahip olsa da kriz anında çözüm üretecek baskın bir çözüm yolu yahut söylem yaratamadığı için, diğer körfez ülkeleri için ABD gibi yabancı devletler ile işbirliğinin önü açılmıştır. Bu nedenle, hâkim gücün bir kriz anında söylemi yönetmesi ve yeterli evrenselliği sağlaması hegemonyasının devamlılığı açısından önem arz etmektedir. Suudi Arabistan'ın bölgenin karşılaştığı diğer kriz anlarında benzer şekilde sorunlar yaşaması, küçük körfez ülkelerinin kendi karşı-hegemonyalarını inşa etmelerine yol açan nedenlerden birisi olmuştur.

İkinci dönem: Yeni bir Soğuk Savaş

Suudi Arabistan hegemonyasının ikinci aşaması, Amerikan'ın Irak'ı işgaliyle başlamış ve Arap Ayaklanmalarına kadar devam etmiştir. Askeri operasyon Irak'ın

güç merkezi olma statüsünü ortadan kaldırdığı için, bir önceki dönemdeki üç kutupluluk, İran ile Suudi Arabistan arasında bir siper savaşı şeklinde iki kutuplu bir yapıya dönüşmüştür. Sünni-Şii ayrımı Arap Baharı döneminde Körfez Siyasal Kompleksi'nin söyleminde yeniden şekillendirilmiş olsa da -yukarıda değinildiği gibi- Suud hegemonyasının söyleminde İran tehdidinin kullanılmaya başlandığı ilk aşama 1979'daki İslam Devrimi'dir (Al-Tamamy, 2012, s.193). Fakat, Irak'ta oluşan güç boşluğunu İran'ın doldurmaya başlaması, İran tehdidi söylemini farklı bir forma getirmiştir. Bu yeni gerilim türü, esas olarak İran ile Suudi Arabistan arasında "yeni Soğuk Savaş" olarak tanımlanmıştır (Gause, 2010. Gause, bu gerilimi "yeni" olarak kavramsallaştırmıştır çünkü bu dönem 1950'ler ve 1960'lardaki Ortadoğu bölgesel çatışmalarıyla önemli yapısal benzerlikler taşımakta ve Malcom Kerr'in o dönemi tanımlayan Arap Soğuk Savaşı ifadesine benzetilmektedir (Gause, 2010 s.3; Kerr, 1971). Körfez Siyasal Kompleksi'ndeki bu yeni siyasi gerilimde mezhep kutuplaşması (*sectarian polarity*) önemli bir boyuttur. Ancak bu durum salt bir mezhepçilik- Sünni-Şii rekabeti- olarak görülmemelidir. Bunun yerine, çalışmanın post-yapısalcı bir gözle oluşturduğu mezhep kutuplaşması ifadesi, mezhepsel söylemin hegemonik güç için işlevsel olarak kullanıldığı bir bölgesel üstünlük mücadelesini ima eder (Gause, 2014, s.3). Salt mezhepçiliğin ötesinde, mezhebe dair her şeyin ihtiyaç halinde hâkim söyleme eklemlenmesidir. Gause (2014) şöyle ifade eder:

Bu bir soğuk savaştır çünkü bu iki ana aktör doğrudan çatışmamaktadır ve muhtemelen hiçbir zaman askeri olarak karşı karşıya gelmeyeceklerdir. Daha ziyade, nüfuz mücadelesi bölgedeki zayıf devletlerin iç siyasal sistemlerinde yaşanmaktadır. Bu durum salt askeri bir çekişmeden ziyade, Ortadoğu'nun iç politikasının yönü üzerine bir mücadeledir (s.3).

Bu bağlamda Gause (2014), yeni Soğuk Savaş Arap ülkelerinin ötesinde Türkiye ve İran'ı da kapsayan ve ideolojik bir çatışmadan ziyade bölgesel bir kimlik paradoksu olarak tanımlar (Gause, 2014). Türkiye'nin Körfez Siyasal Kompleksi'ndeki rolü kritik olmakla birlikte, bu rol esas olarak Arap Baharı sonrası dönemde, Türkiye'nin Katar'da bir askeri üs kurmasının ardından önemli bir eşiğe geçecektir. Kimlik boyutuna gelince, Gause (2014) ve birçok diğer akademisyen (Ehteshami, 2013; Mabon, 2015) hegemonya mücadelesinde kimliğin önemine dikkat çeker. Bu makale ise, kimliğin hâkim hegemonik güç veya karşı-hegemonik söylemin manevra alanı olarak bir unsur olduğunu savunmakla birlikte, Arap Baharı sonrası dönemdeki söylem analizi açısından merkezi bir odak olmadığını iddia etmektedir.

Bu dönemde Suud hegemonyasını etkileyen iki önemli dönüm noktası vardır. Birincisi, bir askeri güvenlik örneğidir. Amerikan'ın Irak işgali ve 11 Eylül

saldırılarından, Suudi Arabistan kendi topraklarında bir Amerikan askeri üssüne ev sahipliği yapma konusunda iç baskılarla başa çıkamamıştır (Gause, 2010). 1991 Körfez Savaşı'ndan sonra ABD, petrol monarşilerinin askeri güvenliğini teminat altına aldığı halde yabancı bir askeri üssün varlığı, anti-Amerikancılıkla mücadele eden Suudi Arabistan için sorun yaratıyordu. Katar için ise böylesi bir sorun yoktu. ABD'nin Suudi Arabistan'daki askeri varlığı Katar'a taşınarak Al Udeid Hava Üssü kurulmuştur (Rickli, 2016). Böylesi kritik bir askeri varlığın Katar'a taşınması, küçük monarşilerin de bölgesel güvenliği destekleyebileceğine işaret etmiştir.

Suud hegemonyasını etkileyen ikinci dönüm noktası ise BAE ve Katar'ın bölgede yükselen gücü ile ilgilidir. KİK devletlerine ilişkin literatür, bu iki monarşinin de yükselen rolünü küçük devlet, mahir güç, mikro-devlet veya devlet markalaşması gibi kavramlar çerçevesinde tanımlamaktadır (Almezaini & Rickli, 2016; Kamrava, 2013; Miller, 2016; Rickli, 2016; Ulrichsen, 2012, 2014, 2016; Kamrava, 2011; Peterson, 2016). Hem Katar hem de BAE, çok taraflı diplomasi, başarılı altyapı inşaları, niş dış politika hamleleri ve devlet-dışı aktörlerle ittifak ağları kurmalarıyla güçlü birer bağımsız siyasal alan elde etmişlerdir (Ulrichsen, 2014). Böylece Suudi Arabistan liderliği, Irak'taki ikinci Körfez Savaşı'nın sonuçları, 11 Eylül saldırıları ve Ortadoğu'daki İran tehdidiyle meşgulken, iki küçük monarşi mahir güç (*subtle power*) kapasitelerini geliştirdiler. Bu durum, Arap Baharı patlak verdiğinde küçük monarşilerin bölgesel etkisini ve rolünü ortaya çıkararak kendi ağırlıklarının üstünde yumruk atmalarına olanak tanımıştır (Roberts, 2012).

Arap baharı sonrası Suud hegemonyası

Arap Baharı, bir organik kriz örneği olarak, Körfez Siyasal Kompleksi'nde geleneksel fikirleri, siyasi gerçeklikleri ve yerleşik bilgiyi sarsarak, yeni bölgesel sorunlar ortaya çıkardı. Fakat eş zamanlı olarak, Suud hegemonyasında açılan bu yara ile diğer Körfez devletlerine de kendi hegemonik söylem ve pratiklerini ortaya çıkaracak bir manevra alanı açtı. Balcı'nın (2017) açıkça ifade ettiği gibi, "...alternatif söylemler hegemonik söyleme meydan okuyabilir ve hatta 'organik kriz' dönemlerinde hegemonun yerini alabilir" (s.469).

Yukarıda anlatıldığı gibi, 2011'e kadar, Suud hegemonyasının KİK'teki hakimiyeti ağırlıklı olarak dış tehditlere, özellikle İran'a dayanmış ve Körfez monarşilerinden ciddi bir meydan okuma olmamıştır. Ancak Arap Baharı'na gelindiğinde, küçük petrol monarşilerinin yükselişi, karşı-hegemonik söylemlerin ortaya çıkmasına ve bölgesel siyasetin dönüşmesine neden olmuştur.

Bu kavramsal tartışmanın, Arap baharı sonrası Körfez Siyasal Kompleksindeki hegemonik oluşumlara dair iddiaları üç maddede özetlenebilir. Birincisi, yukarıda kısaca değinildiği gibi, Suud hegemonyası altında organik ve konjonktürel krizler yaşanırken, diğer monarşiler kendilerine biçilen rolleri oynamışlardır. Ancak Arap Baharı gibi organik bir kriz patlak verdiğinde, Krallığın hegemonisi sarsılmıştır. Arap Baharı sonrası dönem ve diğer monarşilerin Suudi Arabistan ile bölgesel meselelerde çelişen siyasi duruşu, Suud hegemonyası için bir güç mücadelesine yol açmış ve bir meydan okuma olarak kalmayıp karşı-hegemonik söyleme dönüşmüştür. Bu nedenle, bu makale Arap Baharı'nı KİK siyasal kompleksinde bir organik krizin merkez noktası olarak değerlendirmektedir.

İkinci olarak, Arap ayaklanmaları sonrası süreçte Körfez Siyasal Kompleksinde çoklu hegemonik oluşumlar süreci başlamıştır. Diğer bir deyişle, hâkim söylem sarsılmış ama yerini bütün devletlerin kabul ettiği yeni bir yerleşik anlatı almamıştır. Körfez Siyasal Kompleksi'nin yeni siyasal anlatısı, Suudi Arabistan'ın da diğer küçük monarşilerinde farklı siyasi şartlarda kendi hegemonik pratiklerini sergileyebildikleri gerçeğidir. Küçük bir devlet "sınırlı kaynak mobilizasyon imkânı nedeniyle güç açığına sahiptir; bu kaynaklar maddi, ilişkisel ya da normatif olabilir" (Rickli, 2016 s.309). Küçük devlet olsun ya da olmasın, literatürde vurgulandığı gibi, bu devletler süper güçler veya hegemonik güçler gibi kaynaklarını mobilize edememektedir; ancak bu, fırsat bulduklarında kendi ağırlıklarının üstünde yumruk atmalarını engellemez (Ulrichsen, 2014). Özellikle Birleşik Arap Emirlikleri ve Katar, çok yönlü dış politika uygulamalarında stratejik davranarak, maddi güçlerini aşan bölgesel siyasi roller üstlenmişlerdir (Ulrichsen, 2012). Bu nedenle, KİK ülkeleri doğrudan Suudi Arabistan'ı takip etmek yerine kendi yerleşik söylemlerini inşa etmeye başlamışlardır. Örneğin, BAE Yemen'de Suudi Arabistan'ı takip etmeyen bir yeni söylem oluşturdu. Benzer şekilde Katar'ın Suriye politikası, Gazze savaşındaki rolü ve Türkiye ile olan ilişkisi kendi hegemonik yorumuyla ilerlemektedir. Bu çoklu hegemonya inşası bakışı çalışmamızın üçüncü ve son argümanı ile yakından ilgilidir: Körfez Siyasal Kompleksi Arap Baharına kadar farklı ve karşı-hegemonya yorumlarını kabul etmezken, devletler arası çatışmalar olarak siyasi gerçekliğe bürünse de artık karşı-hegemonik söylemler bu siyasal alanın görülen ve reddedilmeyen parçalarıdır. Suudi Arabistan veliaht prensi Muhammed bin Selman'ın bölgesel politikaları ve Suud devleti için öngördüğü reformlar; BAE'nin ve Bahreyn'in İsrail ile normalleşmeleri takdir yahut kabul görüp görmediği ölçülemeyen ama varlıkları artık reddedilmeyen karşı-hegemonik pratiklere örnek gösterilebilir.

Sonuç

Bu çalışma, Körfez Siyasal Kompleksi'nde hegemonya, güç ve kriz kavramlarının kesişimini Söylem Kuramı perspektifiyle ele alarak, özgün bir teorik tartışma yaratmayı amaçlamıştır. Körfez Siyasal Kompleksi, bölgedeki iktidar mücadelelerini, hegemonik ve karşı-hegemonik söylemleri anlamak için post-yapısalcı Söylem Kuramı'nı temel alan özgün bir kavram olarak öne sürülmüştür. Bu yaklaşımda, özellikle hegemonya, güç ve kriz kavramları maddi ve söylemsel unsurların bir bileşimi olarak analiz edilmiş ve bu teorik yorum diplomasi tarihi ile örneklendirilmiştir. Körfez Siyasal Kompleksi'nin beş ana unsuru detaylı olarak anlatılmış ve Suudi Arabistan yerleşik hakimiyeti üç ayrı döneme ayırarak özetlenmiştir. Arap Baharı, bu bağlamda yalnızca bölgesel bir türbülans değil, aynı zamanda Suudi Arabistan'ın uzun süredir kurduğu hegemonik söylemin sarsılmasına neden olan bir organik kriz olarak değerlendirilmiştir. Bu kriz, Körfez monarşileri arasında yeni karşı-hegemonik pratiklerin ve çoklu hegemonik oluşumların önünü açmış, özellikle Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi küçük devletlerin maddi kapasitelerinin ötesinde siyasi roller üstlenmesine imkân tanımıştır. Çalışmanın temel katkısı, KİK içindeki siyasi dinamikleri sabit yapılar yerine sürekli hegemonikleşme süreçlerinin yaşandığı söylemsel alanlar olarak değerlendirmesidir. Suudi Arabistan'ın hâkim söylemi artık mutlak olarak kabul görmemekte; aksine, alternatif anlatılar ve siyasi pozisyonlar bu yapının içselleştirilmiş parçaları hâline gelmektedir. Körfez Siyasal Kompleksi, bu yönüyle, krizlerin hegemonik dönüşümleri mümkün kıldığı, söylemsel mücadelelerin belirleyici olduğu bir siyasi alan sunmaktadır. Sonuç olarak, Körfez'deki siyasi yapılar sabit değil, krizler ve hegemonikleşme süreçleriyle sürekli dönüşüm içindedir. Çalışma, bu dinamiklerin Söylem Kuramı çerçevesinde nasıl anlamlandırılabilirliğine dair Türkçe literatüre teorik bir katkı sunmayı hedeflemiştir.

Extended Abstract

This study aims to construct a novel theoretical discussion by examining the intersection of hegemony, power, and crisis within the Gulf Political Complex (the GPC) through the lens of Post-Structural Discourse Theory. The Gulf Political Complex is proposed as an original conceptual framework grounded in post-structuralist approach, designed to understand the region's power struggles and the emergence of hegemonic and counter-hegemonic discourses. In this approach, the key concepts of hegemony, power, and crisis are analyzed as composites of both material and discursive elements, and this theoretical interpretation is illustrated through examples from the diplomatic history of the Gulf region.

The study elaborates on five core dynamics of the Gulf Political Complex and categorizes Saudi Arabia's established dominance into three distinct historical periods. The five core claims to conceptualize power and hegemonic competition within the GCC follow as: (1) power comprises both material and ideational resources, (2) hegemony is a perpetual, cyclical process, (3) discourse shapes all political practices, (4) the interaction between particularism and universalism determines new hegemonic articulations, and (5) leadership is the relational enactment of power within a discourse.

Among the two primary phases of Saudi hegemony before the Arab Spring, the first began after Britain's 1968 withdrawal from the Gulf and was characterized by a trilateral balance of power between Iran, Iraq, and Saudi Arabia. During this period, Saudi Arabia positioned itself as the protector of Gulf monarchies against regional threats, particularly revolutionary ideologies and the 1979 Iranian Revolution, which redefined regional legitimacy through sectarian discourse. The second phase began with the 2003 U.S. invasion of Iraq, marking the decline of Iraq as a regional power and the rise of bipolar competition between Iran and Saudi Arabia. This period saw the instrumentalization of sectarian narratives and the onset of a new Cold War within the GPC, where influence battles were increasingly fought within the internal politics of weaker states.

Within this framework, the third era in Saudi hegemony—the Arab Spring— is interpreted not merely as a moment of regional turbulence, but as an organic crisis that disrupted Saudi Arabia's long-standing hegemonic discourse. This crisis enabled the rise of new counter-hegemonic practices and multiple hegemonic formations, allowing smaller states such as Qatar and the United Arab Emirates to adopt political roles beyond their material capacities.

The article highlights the GCC as a politically porous system where internal and external actors interact across multiple dimensions—military, economic, ideological, and discursive. U.S., U.K., Turkish, and other foreign military presences, combined with regional security dependencies, exemplify the strategic vulnerability and external entanglement of the GCC monarchies. Furthermore, the expanded notion of power includes transnational ideological actors (e.g., Muslim Brotherhood, Hezbollah) and internal sociopolitical dynamics, such as tribal affiliations, which significantly shape domestic and regional political alignments. Moreover, the study emphasizes the crucial role of discourse in defining legitimacy and power. Through the logic of equivalence and difference, certain discourses may evolve from claims into universal hegemonic narratives.

The central contribution of this study lies in its reconceptualization of political dynamics within the Gulf Cooperation Council (GCC) not as fixed structures, but as discursive fields shaped by ongoing processes of hegemonization. Saudi Arabia's dominant discourse is no longer uncontested; alternative narratives and political positions have increasingly become integrated components of the regional political landscape. In this regard, the Gulf Political Complex emerges as a political space where crises facilitate hegemonic transformations and discursive struggles are constitutive. It thus provides a nuanced, post-structuralist lens to understand the intricate, overlapping, and evolving power structures of the GCC states in a fragmented Middle East. Ultimately, the study offers a theoretical contribution to the Turkish-language literature by demonstrating how these evolving dynamics can be interpreted within the framework of Discourse Theory.

¹ Bu makale, yazarın doktora tezinden türetilmiş olup kapsamlı bir teorik tartışmanın yalnızca bir bölümünü sunmaktadır.

² Çalışmada, iktidar kavramı da hegemonya ve gücün ortak bir kullanımı olarak zaman zaman kullanılmakla beraber doğrudan hegemonyanın yahut gücün yerine geçmemektedir.

Yazar(lar)ın Katkıları: Bu makalenin yazımına tüm yazarlar eşit katkıda bulunmuştur. Tüm yazarlar son metni okudu ve onayladı (Makale tek yazarlıdır. Yazar makalenin son halini okuyup onaylamıştır).

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar: Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kâr amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır (Destekleyen kuruluş var ise, yazarlar bunu belirtmelidir).

Etik Onay ve Katılımcı Rızası: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunmaktadır.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.

Referanslar

Abdulla, A. a.-K. (1998). *Al-nizam al-‘iqlimi al-khaliji* [The Gulf regional system]. Beirut: Al-Mu’assasa al-Jami’iya lil-Dirasat wa al-Nashr wa al-Tawzi.

Adib-Moghaddam, A. (2006). *The international politics of the Persian Gulf: a cultural genealogy*: Routledge.

Al Arabiya English. (2017, September 14). *Head of al-Murrah tribe confirms Qatar revokes family’s citizenship*. Al-Arabiya News. <https://english.alarabiya.net/features/2017/09/14/Head-of-al-Marri-tribe-confirms-Qatar-revokes-family-s-citizenship>

Almezaini, K. S., & Rickli, J.-M. (2016). *The small gulf states: Foreign and security policies before and after the Arab Spring*: Taylor & Francis.

Alshaw, A. (1994). *The Al-Murrah Tribe in Qatar: Political Impact* (Master’s Theses. 3836, Western Michigan University). Scholar Works at WMU. https://scholarworks.wmich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4870&context=masters_theses

Al- Tamamy, S. M. (2012). Hegemonic or Defensive? Patterns of Saudi Foreign Policy in the Era of the Arab Spring. *Orient*, 53(4), 14-21.

Baabood, A. (2019). The future of the GCC amid the Gulf divide. In Andreas Krieg (Eds.), *Divided Gulf: The Anatomy of a Crisis* (pp. 161-178). Palgrave Macmillan.

Balci, A. (2017). Writing the world into counter-hegemony: identity, power, and ‘foreign policy’ in ethnic movements. *International Relations*, 31(4), 466-483.

Buzan, B., Wæver, O., & De Wilde, J. (1998). *Security: a new framework for analysis*. Lynne Rienner Publishers.

Campbell, D. & Bleiker, R. (2016). Poststructuralism. In Tim Dunne, Milja Kurki, Steve Smith (Eds.), *International Relations Theories. Discipline and Diversity* (pp.196-218). Oxford University Press.

Dekmejian, R. H. (1994). The rise of political Islamism in Saudi Arabia. *Middle East Journal*, 48(4), 627-643.

Ehteshami, A. (2013). *Dynamics of change in the Persian Gulf: political economy, war and revolution*. Routledge.

Freer, C. (2018). *Rentier Islamism: The role of the Muslim brotherhood in the Gulf*. Oxford University Press.

Gause III, F. G. (2007). Threats and threat perceptions in the Persian Gulf region. *Middle East Policy*, 14(2), 119-124.

Gause III, F. G. (2010). *The international relations of the Persian Gulf*. Cambridge University Press.

Gause III, F. G. (2014). Beyond sectarianism: The new Middle East cold war. *Brookings Doha Center Analysis Paper 11*: 1-27. <https://oaktrust.library.tamu.edu/server/api/core/bitstreams/91b285dd-08ef-4c25-bb6d-c7dd74a0c246/content>

Howarth, D and Stavrakakis, Y (2000) 'Introducing discourse theory and political analysis.' In: Howarth, D and Norval, AJ and Stavrakakis, Y, (Eds.), *Discourse Theory and Political Analysis: Identities, Hegemonies and Social Change*. Manchester University Press.

Kamrava, M. (2011). *International politics of the Persian Gulf*. Syracuse University Press.

Kamrava, M. (2013). *Qatar: Small State, Big Politics. United States*. Cornell University Press.

Karasik, T. (2016, February 24). *GCC's New Affair with China*. Middle East Institute. <https://www.mei.edu/publications/gccs-new-affair-china>

Kerr, M. H. (1971). The Arab cold war: Gamal 'Abd al-Nasir and his rivals, 1958-1970 (Vol. 358). Oxford University Press

Laclau, E., & Mouffe, C. (2014). *Hegemony and socialist strategy: Towards a radical democratic politics* (Vol. 8). Verso.

Lacroix, S. (2011). *Awakening Islam: The politics of religious dissent in contemporary Saudi Arabia*. Harvard University Press.

Mabon, S. (2015). *Saudi Arabia and Iran: Power and Rivalry in the Middle East*. Bloomsbury Publishing.

Miller, R. (2016). *Desert kingdoms to global powers: The rise of the Arab Gulf*. Yale University Press.

Nabers, D. (2009). Filling the void of meaning: Identity construction in US foreign policy after September 11, 2001. *Foreign Policy Analysis*, 5(2), 191-214.

Nabers, D. (2010). Power, leadership, and hegemony in international politics: the case of East Asia. *Review of International Studies*, 36(4), 931-949.

- Nabers, D. (2015). *A poststructuralist discourse theory of global politics*. Springer.
- Nabers, D. (2019). Discursive dislocation: Toward a poststructuralist theory of crisis in global politics. *New Political Science*, 41(2), 263-278.
- NATO. (2022, June 23). Istanbul Cooperation Initiative (ICI). https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52956.htm
- Peterson, J. (2016). *The emergence of the Gulf States: studies in modern history*. Bloomsbury Publishing.
- Rickli, J. (2016). New Alliances Dynamics and Their Impact on Small GCC States. *Third World Thematic*, 1(1), 1-19.
- Roberts, D. B. (2012). Understanding Qatar's foreign policy objectives. *Mediterranean Politics*, 17(2), 233-239.
- Simon, R. (1988). *Gramsci's Political Thought: An introduction*. Lawrence and Wishart.
- Smith, A. M. (2003). *Laclau and Mouffe: The radical democratic imaginary*. Routledge.
- Stengel, F. A., & Nabers, D. (2019). Symposium: The Contribution of Laclau's Discourse Theory to International Relations and International Political Economy Introduction. *New Political Science*, 41(2), 248-262.
- Ulrichsen, K. (2012). *Small states with a big role: Qatar and the United Arab Emirates in the wake of the Arab Spring*. Discussion Paper. Durham University, HH Sheikh Nasser Al-Sabah Programme, Durham. <https://dro.dur.ac.uk/10011/1/10011.pdf?DDD35>
- Ulrichsen, K. (2014). *Qatar and the Arab Spring: Policy drivers and regional implications*. Carnegie Endowment for Peace. https://carnegieendowment.org/files/qatar_arab_spring.pdf
- Wallin, M. (2018). *U.S. Military Bases and Facilities in the Middle East (Fact Sheet)*. The American Security Project (ASP). <https://www.americansecurityproject.org/wp-content/uploads/2018/06/Ref-0213-US-Military-Bases-and-Facilities-Middle-East.pdf>
- Wehrey, F. (2014). *Sectarian Politics in the Gulf*. Columbia University Press
- Wezeman, P.D. & Kuimova, A. (2019). *Military Spending and Arms Imports by Iran, Saudi Arabia, Qatar and the UAE (Fact Sheet)*. SIPRI.

https://www.sipri.org/sites/default/files/2019-05/fs_1905_gulf_milex_and_arms_transfers.pdf